

емоційного спілкування з однолітками і дорослими у різних життєвих ситуаціях.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / Під наук. керівн. Доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України Т.О.Піроженко // Наказ Міністерства освіти і науки України №33 від 12.01.2021р. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/bazovyy_komponent_doshkillya.pdf

2. Золотий колосок: збірка фольклорних і літературних творів для роботи з дітьми у дошкільних закладах за програмою «Дитина» / Упоряд. Н.Я. Дзюбишина-Мельник. – К.: Освіта, 1994. 623с.

Наталія Пікуль

м.Вінниця

(Наук.керівн. – канд. філол. наук,

доц. Комарівська Н.О.)

РОЗВИВАЛЬНО-ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Анотація. Автор статті розкриває значення використання малих фольклорних жанрів як засобу формування в дітей моральних норм і оцінок з позицій добра, справедливості, розуміння вчинків та поведінки дорослих, збагачення лексичного запасу учнів і розвитку їхніх творчих здібностей.

Ключові слова: усна народна творчість, малі фольклорні жанри, учень початкової школи, літературне читання, початкова освіта.

Abstract. The author of the article reveals the importance of using folklore genres as a means of forming moral norms and evaluations in children from the standpoint of goodness, justice, understanding the actions and behavior of adults, enriching students' vocabulary and developing their creative abilities.

Keywords: oral folk art, small folklore genres, primary school student, literary reading, primary education.

Розбудова суспільства за принципами соціальної справедливості, демократії, гуманізму, толерантності неможлива без сформованості цих якостей у більшості членів цього суспільства. Проблеми формування моральності особи покладено в основу загальнодержавних освітніх програм: Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національної доктрини розвитку освіти України, Концепції національного виховання та ін.

Одвічні духовні цінності в сучасній молоді необхідно формувати, спираючись на наукові знання психології дитини, і за умови використання нагромадженого віками досвіду світової та вітчизняної педагогіки. Шлях до цієї мети – введення учнів у культуру. Він полягає в засвоєнні ними правил існування, що вироблені людством у цілому й рідним народом зокрема.

Український фольклор вважають одним із провідних засобів виховання дітей як класики вітчизняної педагогіки (С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та інші), так і сучасні вчені (О. Савченко, А. Богуш, В. Бойко, О. Губко, Л. Кіліченко, В. Кононенко, Г. Кошелева, В. Кузь, П. Лещенко, І. Проценко). Усну народну творчість здавна широко використовували в народній педагогіці як засіб формування в дітей моральних норм і оцінок з позицій добра, справедливості, розуміння ними вчинків та поведінки дорослих, збагачення лексичного запасу дітей і розвитку їхніх творчих здібностей.

Різні жанри фольклору вчені застосовували з метою морально-етичного виховання: формування соціально-етичних норм поведінки учнів засобами етноетикету (Н. Григор'єва), виховання моральних почуттів молодших школярів засобами казок (С. Бакуліна), використання прислів'їв і приказок у вихованні гостинності дітей старшого дошкільного віку в сім'ї (Х. Касимова), гуманістичне виховання першокласників засобами української народної казки (С. Литвиненко).

Проблемам розвитку моральної свідомості учнів, формуванню моральних почуттів і переконань присвячені праці видатних педагогів Ш. Амонашвілі, О. Захаренк, А. Макаренка, О. Савченко, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Я. Чепіги та ін.

Вивчення усної народної творчості в школі має неабияке освітнє, ідейно-виховне та естетичне значення. Саме з творів народної поезії починається прилучення дітей до мистецтва слова. У фольклорі народ висловлює своє розуміння навколишньої дійсності, розкриває найістотніші зв'язки і закономірності життя. Дітям, які тільки починають опановувати світ, набувати досвіду, народна творчість дає в доступній формі найсуттєвіші поняття про життя і про людей. Вона відображає погляди народу, його мораль і етику, возвеличує працю людини, показує її взаємини з природою, вона відіграє велику роль у патріотичному вихованні учнів.

Дітей приваблює позитивне у творах, сприяє виробленню у них поняття про різні риси вдачі людини, показують їм, «що добре, а що погано». Вивчення фольклорних творів допомагає учням глибше і повніше зрозуміти процес розвитку художньої літератури.

Звернення до народної творчості в морально-етичному вихованні іноді розуміється надто вузько. Учителі пропонують незрозумілий і нецікавий матеріал, впроваджують окремі народні традиції, які не відповідають віку дитини, що суперечить принципу доступності. Тому дуже важливо грамотно застосовувати фольклор як засіб виховання [1, с. 36].

Нарешті, цінність вивчення творів усної народної творчості полягає в тому, що вони активно сприяють розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів. Народні прислів'я, приказки, загадки, інші малі жанри – багатий матеріал для занять з української мови в будь-якому класі. Вони розширюють словниково-фразеологічний запас учнів, допомагають образному сприйняттю життєвих явищ, привчають говорити і писати грамотно.

Скоромовки, загадки і прислів'я найбільш широко використовуються в першому класі. На уроках мовного циклу першокласники слухають і завчають найкращі зразки згаданих творів, аналізують їх. Ці твори використовуються для вправлення в дикцію, формують темп та силу голосу, розвивають вміння передавати різне емоційне забарвлення. Наприклад, прислів'я: *Бджола мала, а й та працює (здивовано, радісно, сумніваючись)*; скоромовки: *Ведмедику-*

ледащо, вліз на пасіку нащо? – Буду джмеликом дзижчати, буду мед куштувати (сердито, з докором; весело); Женчик-бреньчик на пеньку бренькнув у бандуроньку (весело, здивовано, насмішливо).

Потрібно якомога більше завчати з учнями зразків дитячого фольклору: лічилок, забавлянок, мирилок, закличок тощо. Тексти цих творів використовуються для формування виразності мовлення, мовного аналізу. Так, наприклад, діти з творчим натхненням завчають напам'ять і декламують з рухами (драматизація) народні забавлянки і загадки: 1) *У зеленому садку лежить котик в холодку, лапкою чеше вус, язичком лиже пуз, хвостиком круть-верть, сіру мишку – хоп!;* 2) *Хто з хвостом і вушками? В кого лапки з подушками? Як іде, ніхто не чує, тихо, крадучись, полює.*

Для осмислення різних жанрів дитячого фольклору (забавлянки, колисанки, заклички, лічилки, мирилки тощо) доречними є інтегровані уроки, нестандартна форма їх проведення (свято, подорож, змагання тощо). Таке занурення в народну творчість стимулює пізнавальну активність дітей.

Робота над кожним жанром фольклору має включати такі етапи: накопичення в мовленні дітей певної кількості зразків даного жанру (матеріал підручника та додатковий) і усвідомлення основних ознак цього жанру. Творча активність учнів розвивається шляхом роботи над виразним читанням текстів і виконанням завдань пошукового, проблемного і творчого характеру. Доцільно проводити конкурси, змагання, інсценування творів, драматизацію тощо.

Після такої роботи доречно перейти до складання під керівництвом вчителя власних висловлювань. Дослідники (О. Зимильдінова, Т. Ладижинська та ін.) рекомендують складати з учнями скоромовки, загадки, лічилки.

Найлегшими для відгадування і самостійного складання є загадки, в яких подається перелік ознак або дій предмета. Такі вправи широко пропонуються на уроках мови під час вивчення прикметників та дієслів. Більш складними є загадки метафоричного характеру, з використанням порівнянь, або комбіновані.

Щоб навчити учнів якомога яскравіше оформити загадки, відомий методист М. Рибнікова пропонувала колективно редагувати «слабкі» дитячі

загадки. Корисно давати молодшим школярам малюнок і початок загадки-вірша, який вони продовжують. Запропоновані варіанти обов'язково аналізуються й обговорюються, вибираються найкращі.

Таким чином, якщо систематично використовувати в початковій школі на уроках загадки, прислів'я, скоромовки, забавлянки, небилиці, народні ігри та пісні, інші види фольклору, то у дітей розвивається та активізується пам'ять, мислення, збільшується словниковий запас, формується інтерес до рідного слова. Систематичне опрацювання поетичного фольклору сприятиме збагаченню мовлення дітей чудовими народними зразками, образними виразами, перлинами народної мудрості.

Література

1. Вітківська Н.С. Педагогічні аспекти роботи над прислів'ями з молодшими школярами // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія.* 2007. № 21. С. 33-37.
2. Комарівська Н., Лапшина І., Франчук Н. Літературна освіта дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті естетичного виховання // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць.* Вип. 59 / Редкол. : В.І.Шахов (голова) та ін. Вінниця : ТОВ Нілан ЛТД. 2020. С. 83-88.
3. Комарівська Н. Особливості вивчення малих фольклорних жанрів у початковій школі // *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : Збірник матеріалів науково-практичної конференції.* Вінниця. 2012. С. 178-182.

Резнік Вікторія

м. Харків

(Наук. керівн. – канд. пед. наук,

доц. Ємець А. А.)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИТАННЯ ХЛОПЧИКІВ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. *Стаття присвячена проблемі читання хлопчиків. Наведено результати дослідження читацької компетентності третьокласників, із порівнянням даних читання дівчат і хлопців. Зроблено висновки щодо читання хлопчиків у сучасній початковій школі, підтверджено думку про те, що вони*